

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

จากการที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ที่กำหนดให้บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายผู้ยากไร้ผู้พิการหรือทุพพลภาพหรือผู้อยู่ในสภายากลำบากต้องได้รับสิทธิและการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่นและมาตรา 80 ได้กำหนดนโยบายด้านการศึกษาไว้ว่า “พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมจัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติกฎหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติจัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทยมีระเบียบวินัยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมและยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขส่งเสริมและสนับสนุนการกระจายอำนาจเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นชุมชนองค์กรทางศาสนาและเอกชนจัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษาให้เท่าเทียมและสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ” ดังนั้นการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพอย่างทั่วถึงได้อย่างมีประสิทธิภาพยังคงต้องอาศัยแหล่งเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ที่สมบูรณ่มากยิ่งขึ้น (สภาร่างรัฐธรรมนูญ, 2550 : 19 – 20, 32 – 33)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณทั้งทางร่างกายจิตใจสติปัญญาความรู้และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข กระทรวงศึกษาธิการ (2551 : 5) กล่าวถึง มาตรา 24 ได้บัญญัติแนวทางดำเนินการ

ของสถานศึกษาไว้อย่างชัดเจนโดยระบุว่า “การจัดกระบวนการเรียนรู้” ให้สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับ ความสนใจและความถนัดของผู้เรียนโดยคำนึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและฝึกทักษะ กระบวนการคิดการจัดการการเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกัน และจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสาน สาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถจัด บรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิด การเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพและใน มาตรา 25 “รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุก รูปแบบ” ได้แก่ ห้องสมุดประชาชนพิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์ การกีฬา และนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียง และมีประสิทธิภาพ

จากสภาพดังกล่าว จึงได้มีหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ซึ่งเป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศ ที่มีจุดประสงค์ที่จะพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน โดยมีมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน รวมทั้งคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ เป็นข้อกำหนดคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนด นโยบายการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาระดับมาตรฐานการศึกษา ของสถานศึกษา และให้สถานศึกษาจัดกระบวนการเรียนรู้ให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะการ เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ เป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้ปกครองชุมชน และสังคมว่า โรงเรียนสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนักเรียนมีคุณลักษณะเป็นที่ ยอมรับของสังคม

การใช้แหล่งเรียนรู้ในการเรียนการสอน มีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อ การจัดการเรียนการสอนอย่างมาก เพราะสามารถใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ โดยมีผู้บริหาร และครูร่วมกันกำหนด นโยบายส่งเสริมสนับสนุนการจัดหา จัดสร้างพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนพัฒนา

บุคลากรให้มีความรู้และประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ และการใช้แหล่งเรียนรู้ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ผ่านการปฏิบัติจริงในสภาพแวดล้อมจริง ฝึกทักษะในการคิดการสังเกต การทำงานเป็นกลุ่ม มีความรับผิดชอบ ผู้เรียนรู้วิธีการเรียนรู้ของตน และเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งยังเป็นการปลูกฝังให้ผู้เรียนรู้จักแสวงหาความรู้และเจตคติที่ดีต่อสิ่งรอบตัว มีความรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของตนเองต่อสังคม รักและผูกพันกับท้องถิ่น และสิ่งแวดล้อมรอบตัว (ณรงค์ศรี ราชมณี, 2553 : 3)

ปัจจุบันโรงเรียนบ้านคำเจริญราษฎร์บำรุง เป็นโรงเรียนขนาดกลาง มีนักเรียนจำนวน 121 คน และครู จำนวน 8 คน ผู้บริหาร จำนวน 1 คน มีแหล่งเรียนรู้ที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องพยาบาล แหล่งเรียนรู้การเกษตร ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ที่มีความสำคัญอย่างหลากหลาย แต่การจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียน และแหล่งเรียนรู้ไม่เหมาะสมเท่าที่ควร ขาดการดูแล เอาใจใส่ จากครูผู้สอน มีสภาพไม่น่าเรียน ไม่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ ขาดสื่ออุปกรณ์ และระบบการบริหารจัดการควบคุมดูแลชั้นเรียนและแหล่งเรียนรู้ที่ดี ทำให้แหล่งเรียนรู้ส่วนมากมีสภาพไม่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ (ครรรชิต ราชหาค, สัมภาษณ์ : 2556)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยซึ่งเป็นบุคลากรในโรงเรียนมีความสนใจที่พัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่อยู่ใกล้ตัว นักเรียนสามารถใช้เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ได้ด้วยตนเอง เพื่อให้มีบรรยากาศที่ดีสะอาด สะดวก ปลอดภัย มีระบบการบริหารจัดการควบคุมดูแลห้องเรียน และแหล่งเรียนรู้ที่ดี อันจะส่งผลที่ดีต่อประสิทธิภาพ และคุณภาพในการจัดการศึกษาต่อไป

ปัญหาของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดปัญหาการวิจัยไว้ดังนี้

1. สภาพและปัญหาด้านแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนบ้านคำเจริญราษฎร์บำรุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 เป็นอย่างไร
2. แนวทางในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนบ้านคำเจริญราษฎร์บำรุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 มีอะไรบ้าง

3. ผลการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนบ้านคำเจริญราษฎร์บำรุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 เป็นอย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนบ้านคำเจริญราษฎร์บำรุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2
2. เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนบ้านคำเจริญราษฎร์บำรุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2
3. เพื่อติดตามผลของการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนบ้านคำเจริญราษฎร์บำรุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ก่อให้เกิดประโยชน์ดังนี้

1. ได้ทราบสภาพและปัญหาเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านคำเจริญราษฎร์บำรุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2
2. ได้แนวทางในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนบ้านคำเจริญราษฎร์บำรุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2
3. ได้พัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนบ้านคำเจริญราษฎร์บำรุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ซึ่งจะส่งผลต่อการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ และเป็นแบบอย่างให้โรงเรียนอื่นนำไปประยุกต์ต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ศึกษาและพัฒนาเฉพาะกรณีการจัดแหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านคำเจริญราษฎร์บำรุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 โดยมีขอบเขตดังนี้

1. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

การวิจัยในครั้งนี้กลุ่มเป้าหมายเป็นบุคลากรในโรงเรียนบ้านคำเจริญราษฎร์บำรุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ปีการศึกษา 2557 จำแนกเป็น 3 กลุ่มได้แก่

1.1 กลุ่มผู้ร่วมวิจัย จำนวน 8 คน ประกอบด้วย

1.1.1 ผู้วิจัย	จำนวน	1 คน
1.1.2 ครูผู้สอน	จำนวน	7 คน

1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 73 คน ประกอบด้วย

1.2.1 ผู้อำนวยการโรงเรียน	จำนวน	1 คน
1.2.2 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6		
จากการเลือกแบบเจาะจง ชั้นละ 6 คน	จำนวน	36 คน
1.2.3 ผู้ปกครองนักเรียนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6		
จากการเลือกแบบเจาะจง ชั้นละ 6 คน (ให้ข้อมูลทางกายภาพ)	จำนวน	36 คน
1.3 วิทยากรผู้ให้ความรู้	จำนวน	1 คน

2. ระยะเวลาที่ใช้ในการทำวิจัย

ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2557 – 6 กุมภาพันธ์ 2558

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ซึ่งมีขั้นตอนการวิจัย 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน (Planning) การปฏิบัติการ (Action) การสังเกตการณ์ (Observation) และการสะท้อนกลับ (Reflection) ตามแนวคิดของเคมมิส และแมคแท็คการ์ด (Kemmis และ Mc Taggart. 1997 : 169-170, อ้างถึงใน องอาจ นัยพัฒน์. 2551 : 301-303) เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนบ้านคำเจริญราษฎร์บำรุง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 โดยดำเนินการ 2 วนรอบ

4. ขอบเขตเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้มีขอบเขตของการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนบ้านคำเจริญราษฎร์บำรุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ได้แก่ (แผนปฏิบัติการประจำปี. 2556 : 5)

4.1 แหล่งเรียนรู้ที่ต้องการพัฒนา ประกอบด้วย

4.1.1 ห้องสมุด

4.1.2 ห้องคอมพิวเตอร์

4.1.3 ห้องพยาบาล

4.1.4 แหล่งเรียนรู้การเกษตร

4.2 แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้

4.2.1 การประชุมเชิงปฏิบัติการ

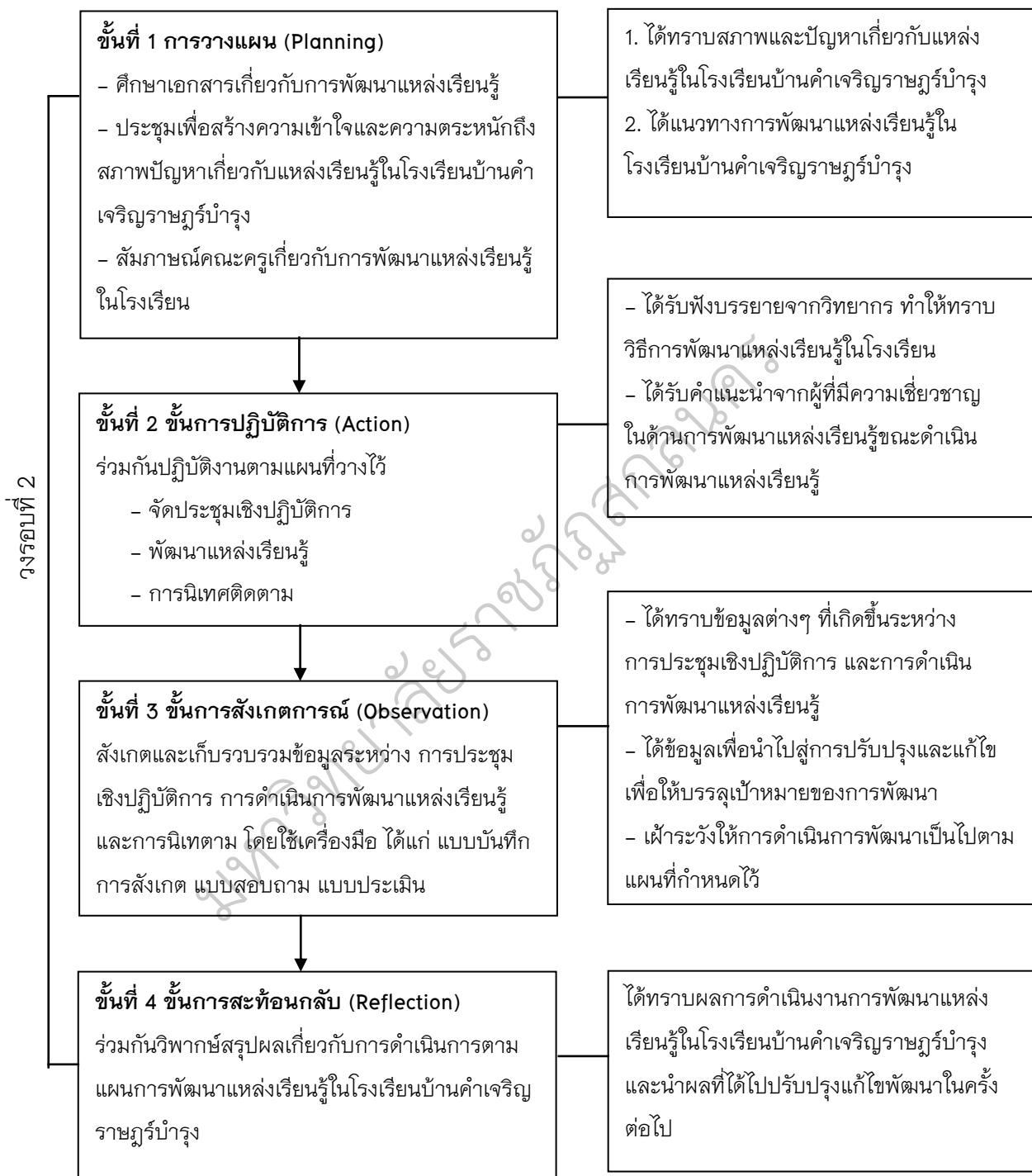
4.2.2 พัฒนาแหล่งเรียนรู้

4.2.3 การนิเทศติดตาม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์สรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านคำเจริญราษฎร์บำรุง ดังภาพประกอบ 1

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. แหล่งเรียนรู้ หมายถึง อาคาร สถานที่หรือศูนย์รวมที่ประกอบด้วยข้อมูล ข่าวสารความรู้ และกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ไม่ว่าจะ เป็นในรูปแบบของ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม บุคคล สิ่งประดิษฐ์ วัตถุ และภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการในการพัฒนาปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ ในโรงเรียนบ้านคำเจริญราษฎร์บำรุง ได้แก่ ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องพยาบาล และแหล่งเรียนรู้การเกษตร ให้เป็น แหล่งเรียนรู้ที่สามารถพัฒนานักเรียนในด้านความรู้ เจตคติ ทักษะคุณธรรมจริยธรรม ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการจัดการเรียนรู้
3. สภาพการจัดแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน หมายถึง สภาพที่เป็นจริงในการจัด แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนเอื้อให้ต่อการจัดการเรียนที่มีคุณภาพ
4. ปัญหาการจัดแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน หมายถึง สิ่งที่เป็นอุปสรรค ขัดขวาง การจัดแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนให้เอื้อต่อการจัดการเรียนที่มีคุณภาพ
5. แนวทางในการพัฒนา หมายถึง การจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนา การดำเนินงานพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน ให้บรรลุเป้าหมายโดยมี 3 แนวทาง ดังนี้
 - 5.1 การประชุมเชิงปฏิบัติการ หมายถึง เป็นการฝึกอบรมเป็นกลุ่ม จากผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ เพื่อให้ผู้รับการฝึกอบรม ได้พัฒนาความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานให้ก้าวหน้าต่อไป จากผลของการฝึกปฏิบัติหรือการสร้างผลผลิตขึ้นมา รวมทั้งเพื่อแก้ปัญหาหรือขยายความรู้ด้วยการศึกษาวิจัย
 - 5.2 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ หมายถึง การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามกิจกรรมที่ กำหนดไว้ ประกอบด้วย ด้านศักยภาพ คือ การจัดรูปแบบแหล่งเรียนรู้หนังสือ และอุปกรณ์ ด้านวิชาการ คือ การผลิตสื่อที่สอดคล้องกับแหล่งเรียนรู้ การจัดกิจกรรมวิชาการต่างๆ การบริหารและการจัดการ คือ การให้การสนับสนุนการพัฒนาและการประเมินผล การดำเนินงาน และด้านบุคลากร คือ การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการประเมินตนเอง
 - 5.3 การนิเทศติดตาม หมายถึง การที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยให้ความรู้ คำแนะนำ และแก้ไขปัญหาต่างๆ แก่กลุ่มผู้ร่วมวิจัย ในการจัดกิจกรรมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ทั้งสภาพภายในและภายนอกห้องเรียน ทางกายภาพ ทางจิตภาพ และทางสังคม

6. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การวิจัยเพื่อพัฒนาและแก้ปัญหที่เกิดจากการทำงาน โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา มีการทำงานเป็นวงจรตามขั้นตอน 4 ขั้นตอน ได้แก่

6.1 ขั้นการวางแผน (Planning) หมายถึง การประชุมสร้างความเข้าใจและความตระหนักในการร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและปัญหาในการดำเนินการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน ให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ

6.2 ขั้นการปฏิบัติการ (Action) หมายถึง การร่วมกันปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้ ควบคุมกันกับการร่วมติดตามและประเมินผล เพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง

6.3 ขั้นการสังเกตการณ์ (Observation) หมายถึง การสังเกต และเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างการดำเนินการพัฒนาและหลังการดำเนินการพัฒนาตามแผน โดยใช้เครื่องมือ ได้แก่ แบบบันทึกการประชุม แบบสังเกต แบบสอบถาม แบบประเมินโครงการ

6.4 ขั้นการสะท้อนกลับ (Reflection) หมายถึง ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการสรุปผล การวิพากษ์วิจารณ์ เสนอแนะ แก้ไข ปรับปรุงเกี่ยวกับผลการดำเนินการตามแผนการ รวมถึงสภาพปัญหาจากการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน